

Om Udsagnspsykologi.

Af Olaf Haack.

Den Gren af den eksperimentelle Psykologi, som Stern for en halv Snes Aar siden kastede sig over *) og gav Navnet Udsagnspsykologi, har siden da funden mange og ivrige Dyrkere, der er bleven tiltrukne af den praktiske forensiske Betydning, som disse Studier kan have. Det er særlig Vidneudsagnene, hvis Værdi man ad denne Vej søger at konstatere, idet de allerede indvundne Resultater har vist, hvor forsigtig man maa være med at tillægge et i og for sig normalt Vidnes Forklaring absolut Gyldighed; derhos er det paaapeget, at en Række lettere eller sværere mentelle Mangler svækker Vidnepaalideligheden i et Omfang, som man ikke tidligere har haft Blikket aabent for. Medens man tidligere mente, at bortset fra dem, der ikke vilde tale Sandhed, og dem, hvis Sindstilstand var saa abnorm, at man slet ikke kunde tillægge deres Forklaringer Vægt (de egentlig sindssyge), stod iøvrigt normalt et voksent og med intakte Sanser udrustet Vidnes bestemte Forklaring i dens hele Omfang til Troende som et rigtigt Referat af det skete og iagttagne, har denne nye Videnskab undergravet den absolutte Tillid til Vidneforklaringer ved ad Forsøgsvejen at paavise en meget stor Fejlprocent i disse. Ved dette negative Resultat bliver Undersøgelserne dog ikke staaende: der arbejdes ivrigt for at klarlægge Aarsagerne til Fejlene og derved mulig finde Midler til ad folkepædagogisk Vej at formindske disse,

*) Se Sterns Afhandl. i Zeitschr. f. d. gesamte Strafrechtswissenschaft 1902 Hæfte 2—3.

for at fastslaa Inddelinger af gens humanum — efter Alder, Køn, social Stilling osv. — med Hensyn til Vidnepaalidelighed, for at rubricere Objekterne for menneskelig Iagttagelse efter Fejlprocent og for at skabe en Form for Afgivelsen af retslige Forklaringer, der rummer mindst Fare for Fejl. En Vidneforklarings Rigtighed beror jo paa Vidnets Evne i tre Retninger: Iagttagelse, Erindring og Gengivelse; i alle tre Retninger rummes der Fejlkilder, og i dem alle er der maaske Mulighed for ved Opøvning at formindske Fejlene, medens i alle Fald i sidstnævnte Retning Afgivelsesformerne — Forhør eller spontant afgiven Forklaring — kan være af Betydning.

Emnet har i Danmark været behandlet i nogle Tidsskriftsartikler *), der i det væsentlige indeholdt Referater og Gengivelser af de i Tyskland foretagne Forsøg og Undersøgelser samt disses Resultater. Interessant og selvstændigt er det derhos behandlet af Prof. K n u d P o n t o p p i d a n i Afhandlingen »Vidneudsagnenes Psykologi« i Bibliotek for Læger, 2. Hefte 1911, senere ogsaa oplagen i Meddelelser fra Universitetets retsmedicinske Institut. I 1912. Forf. udvikler dels, hvad den »normale Psykologi« lærer om Udsagnsfejlenes Kilder, og dels behandler han Udsagnenes Psykopatologi. Dette sidste Omraade vil vel stedse i Hovedsagen forblive Psykiaterens Domæne. Vel er det en paakrævet Reform, at Undersøgelserdommere og andre, som skal kunne optage Vidneforklaringer i Retten, faar en psykiatrisk Uddannelse; men det vilde sikkert være utopisk heraf at vente andet eller mere end, at Dommeren herved faar Blik for M u l i g h e d e n af psykopatiske Tilstande hos Vidner og derved foranlediges til at søge Vidnet undersøgt hos den psykiatriske Fagmand. At Dommeren skulde kunne blive saa grundig uddannet, at han selv kan fastslaa den patologiske Tilstand hos Vidnet og derfor erklære det for

---

*) Nord. Tidsskr. f. Fængselsvæsen 1902 p. 18 ff., 1903 p. 179 ff., 1905 p. 268 ff. og 1911 p. 73 ff.

inhabilt, kan man ikke gøre Regning paa, bortset fra Tilfælde af iøjnefaldende Sindssygdom hos Vidnet, der manifesterer sig i hele dets Væsen og dets Udtalelser. Her opstaar iøvrigt straks det Spørgsmaal, hvorledes Dommeren har at forholde sig, naar han faar Mistanke om en psykopatologisk Tilstand hos et Vidne og derfor nærer Mistro til dets Forklaring. Han kan henstille til Vidnet at lade sig undersøge af en Psykiater; men det er sandsynligt, at Vidnet i de fleste Tilfælde vil nægte at indlade sig herpaa, — hvad man jo heller ikke kan fortænke det i. Dommeren kan naturligvis, naar han faar en sliq Mistanke, gøre Vidneafhøringen saa vidtspændende og indgaaende som muligt for at se, om Vidnets formodede Abnormitet vil afspejle sig klarere, naar dets Forklaring strækkes over et større Felt; han kan fremdeles ved en Dommerbemærkning til Protokollen — her tænkes paa det bestaaende Forhørssystem i dansk kriminel Retspleje — give Udtryk for sin Tvivl om Vidnets Habilitet, til Underretning baade for Tiltalemyndigheden og den eller de Dommere, som skal paadømme den eventuelle Justitssag. Derimod haves der jo ingen Hjemmel til at paa- tvinge Vidnet en nøje psykiatrisk Undersøgelse mod dets Vilje, hvilket heller ikke bør kunne ske. Tilbage bliver da kun den Udvej, at det ved Lov bestemmes, at der, naar Tvivl om et Vidnes psykiske Tilstand opstaar, kan og skal tilkaldes en Psykiater til Vidnets Afhøring, som da foretages af ham og Dommeren i Forening og udstrækkes saa langt, som førstnævnte ønsker det, hvorefter Psykiateren saa vidt muligt udtaler sig om Vidnets mentale Tilstand. I Straffesager behøver det iøvrigt i Almindelighed ikke at være af saa stor Betydning, om Tilstanden ikke bestemt klarlægges, saafremt det da drejer sig om Vidner i Sigtedes Disfavor; naar blot der vækkes en begrundet Mistanke om mentelle Mangler, og denne Mistanke faar Udtryk i Forhøret, ser man bort fra Vidnets Forklaring og finder sig i, at Bevis for Skyld ikke foreligger; men langt betydningsfuldere bliver Sagen, hvis det drejer sig om discul-

perende Vidners Forklaring — f. Eks. Alibierklæringer —, eller om Vidner i en civil Sag, hvor Vidnecitanten har Krav paa, at hans Vidne tages i Betragtning, hvis det er habilt, og Modparten har Krav paa, at det kun tages i Betragtning, hvis det er habilt. Her maa der findes en Hjemmel for at frømskaffe en saglig Bedømmelse af Vidnet.

Interessantest er den Del af Prof. P o n t o p p i d a n s Arbejde, der omhandler Normalpsykologiens Resultater med Hensyn til Fejlkilderne for Vidneudsagn og gør Rede for, hvor mangelfuld baade den menneskelige Iagttagelse, Erindring og Gengivelse er, og særlig dette Afsnit anbefales enhver Jurist til opmærksomt Studium.

For Iagttagelsens Vedkommende frembyder iøvrigt nu den kinematografiske Oplagelse et fortrinligt Middel ved Eksperimenternes Foretagelse. De oprindelige S t e r n 'ske Forsøg, der iværksattes ved at lade Forsøgsobjekterne bese og bagefter skildre nogle Billeder, vil nu kunne erstattes med, at de paagældende overværer Opførelsen af Filmsdramaer og bagefter gør Rede for det skete. Det ses da, hvor vanskeligt det er at opfange Enkelthederne i en blot nogenlunde kombineret Begivenhed og bagefter erindre dem. Giver man derefter Tilskuerne Lejlighed til at tale sammen om det sete, skal det hurtig vise sig, hvor mægtig en forstyrrende Faktor Suggestionen er. En Tilskuer har ikke faaet fat i en eller anden Enkelthed, en anden har derimod opfanget den og fortolket den paa sin Maade, og naar de to taler sammen, vil det i en Mængde Tilfælde hurtig lykkes den sidste at faa den anden til at tro, at saaledes gik det til, og hvis man efter en passende Tid, og naar Livets mange Indtryk har lagt sig imellem, eksaminerer denne om det sete, vil han højst sandsynlig fortælle denne Enkelthed sammen med det øvrige som noget, han har set og erindrer. Taler han ikke med andre om det sete, trues han af en anden Fare: Hullet i hans Iagttagelse dækkes ved, at han indkombinerer noget, som efter Optrinets øvrige Indhold eller efter hans egne Erfaringer fra lignende Situationer er

sandsynligt, og derpaa, naar han senere udspørges, i god Tro giver dette ud for et Iagttagelsesresultat.

Hvad særlig Erindringen angaar, er det en naturlig Ting, at det, som gør mest Indtryk, erindres bedst, medens det, som ikke interesserer Vidnet, hurtigst forsvinder. Naar hertil kommer, at man ogsaa iagttagelse bedst og mest, naar man ser med Interesse, forstaas det let, at Vidnet er udsat for at huske Ting, der har grebet det, men er ret irrelevante i retlig Henseende, men overse, glemme eller forvanske Erindringsbilledet om Momenter, som har største retlige Interesse, men ikke har vakt Vidnets Opmærksomhed, da de forefaldt. Et Vidne, som staar paa et Gadehjørne og derfra ser to Mænd mødes, komme i Samtale, der gaar over til Skænderi og Haandgribeligheder, der ender med, at den ene slaar den anden i Ansigtet, saa han falder, vil klart erindre sidste Del af Oprinet og vil gerne bestemt kunne sige, om den faldne blødte ved Slaget, men være mindre klar paa, hvem der slog først eller i det hele foranledigede Haandgribelighederne. Paa dette Stadium var og er Vidnets Opmærksomhed og Interesse for Sagen ikke stærk nok til at gribe og i Erindringen fastholde Enkelthederne, selv om det har »iagttaget« hele Oprinet; og dog vil de Punkter, som saaledes gaar tabt for Vidnet, ofte være af største retlige Betydning.

Det er iøvrigt ikke Opgaven her at gaa ind paa de Iagttagelsen og Erindringen forstyrrende Faktorer; herom henvises til den nævnte Litteratur, særlig det af Stern redigerede Tidsskrift »Beiträge zur Psychologie der Aussage«, Prof. Pontoppidans Arbejde samt senest en Afhandling af Fr. Boden i »Monatsschrift f. Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform«, Februar-Marts 1913, der giver Anvisning paa en Del yderligere Litteratur om Emnet. For enhver Forhørsdommer bør det være en Pligt at gøre sig bekendt med denne Litteratur og mærke sig de uhyre mange Fejlkilder, for hvilke Opmærksomheden maa være vaagen.

Kun et Par nye Tilfælde fra det praktiske Retsliv, et normal-psykologisk og et psykopatologisk, skal omtales.

Det førstnævnte Tilfælde refereres af Dr. Marx som tilkaldt Retslæge *). Dets Udgangspunkt er en Politirapport af 3. Juli 1912, hvori meddeles, at en gift Kone Aftenen forud fra Bredden udfør en stærkt besøgt Restaurant er sprunget i Spree-Floden sammen med sin 3-aarige Datter Martha, som druknede, medens Moderen blev reddet, men efter at være bragt til Bevidsthed gjorde Indtryk af at være fra Forstanden. Lægen fik i sin Samtale med hende en detailleret Forklaring om, hvorledes hun havde hentet Barnet fra et Plejehjem, drukket Kaffe og spist sammen med det, var sejlet med et Dampskib til Restaurationen sammen med det og endelig havde bundet Barnet fast til sig og derpaa var sprunget i Vandet. Ved senere Samtaler var hun ofte i Uvished om, hvorvidt Barnet var dødt, og til Tider var hun ikke klar paa, om hun overhovedet havde taget Barnet med sig i Vandet. Paafaldende var det, at Barneliget ikke kunde findes; men straks, da Politisergeanten var kommen til Stede paa Ulykkesstedet, blev det sagt ham fra alle Sider, at Kvinden var sprunget ud sammen med et Barn, og der blev endogsaa givet Beskrivelse af Barnet. Optaget af Om-sorgen for den reddede Kvinde undlod Politimanden, for hvem der ikke kunde være Tvivl om Sammenhængen, at notere Vidners Navne. Nogen Tid efter det passerede for-talte Aviserne, at Kvinden ved en mærkelig Forveksling, for hvilken der gøres nærmere Rede, havde faaet et fremmed Barn med i Stedet for sit eget og druknet det. Endelig af-sluttes Sagen med en Politirapport, der ender saaledes: »Det er uimodsigelig fastslaaet, at hun hverken har druknet sit eget eller et fremmed Barn.«

Lægen havde erklæret Kvinden for utilregnelig og havde bl. a. hos hende konstateret sygelige Erindringsskuffelser.

*) Monatsschr. f. Kriminalpsychol. u. Strafrechtsreform. December 1912.

At en Psykopath gør falsk Selvangivelse om en begaaet Forbrydelse, er jo ikke noget nyt; det foreliggende Tilfælde ansporer imidlertid til Fastholdelse af Kravet om den yderste Omhu for at fremskaffe alt, hvad der hører til den antagne Forbrydelses objektive Data, in casu Barneliget. Naar man først ved, hvor upaalidelige de menneskelige Udsagn er, forstaar man Betydningen af i størst mulige Omfang at rekonstruere den objektive Situation. Men langt mere interessant er i det omhandlede Tilfælde den *Massesuggestion*, som bevirker, at der fra alle Sider paa Aastedet fortælles Politimanden, at Kvinden tog et Barn med i Vandet, ja, at endog Barnets Udseende beskrives. Forklaringen herpaa foreligger samtidig: ombord paa Dampskibet havde hun fortalt en Fyrbøder, at hun endnu samme Dag vilde springe i Vandet sammen med sit Barn, og da hun efter Landstigningen virkelig springer ud, meddeler Fyrbøderen dette, og straks er alle Restaurationens Gæster overbevist om, at hun har haft Barnet med! Det er givet, at hun sprang alene ud, og efter Beretningen maa man anlage — uden at dette dog siges positivt —, at hun overhovedet ikke har haft noget Barn med sig paa Dampskibet. Nu er det vel troligt, at hvis Vidnerne fra Restaurationen var bleven afhørt i Retten, vilde de ikke have forklaret, at de saa hende springe ud med Barnet; derimod forekommer det mig ret sandsynligt, at Fyrbøderen i god Tro vilde have forklaret, at hun var paa Skibet sammen med sit Barn og udtalte, at hun vilde drukne dette og sig selv. Suggestionen er i alle Fald udgaaet fra hendes Bemærkning til Fyrbøderen og synes at have bredt sig ret vidt. Kurios er ogsaa Avismeddelelsen om Forvekslingen af Barnet; denne maa antagelig forklares ved, at det paa den ene Side var »givet«, at hun sprang ud sammen med et Barn, og paa den anden Side nu var konstateret, at hendes eget Barn var i Live og ikke havde været med ved Begivenheden. Slutningen ligger nær: altsaa maa hun have haft et fremmed Barn med, og dette maa være sket ved en Forveksling, hvis

Enkeltheder derpaa konstrueres som Hypoteser og naar frem til Bladene i Skikkelse af Fakta.

I det andet, af Dr. Schmid-Guison skildrede Tilfælde *) drejer det sig om Vidneabiliteten hos en 59-aarig Kvinde efter Hjerneblødninger. En Vinteraften blev en gammel Bonde slaaget til Jorden, da han udefra traadte ind i sin mørke Forstue; han, der i Mørket intet kunde iagttage med Hensyn til, hvem der tilføjede ham Volden, blev kun let saaret, men hans Hustru fandtes liggende bevidstløs paa Køkkengulvet i en stor Blodpøl med 5 store Saar i Hovedet. Mistanken faldt straks paa 2 Bønderkarle, H. C. og A. Ch., af hvilke førstnævnte samme Dags Morgen var frattraadt Tjenesten som Karl hos de overfaldne. De blev arresterede og Undersøgelse indledet, og baade Undersøgelsesdommeren og den offentlige Anklager var fast overbevist om deres Skyld, en Overbevisning, der næsten udelukkende støttedes paa de af den overfaldne Fru F. B. afgivne Forklaringer. Om disse oplyser Akterne følgende: F. B. kom efter 3 Timers Forløb til Bevidsthed og kunde snart igen tale, men kunde de første 2 Dage ikke orientere sig tilstrækkelig til at afgive Forklaring om Gerningsmandens Person. Men da den anden Dags Aften to Nabokoner var hos hende og talte om, at Voldsmanden vel var kommen ind gennem Vinduet, ytrede F. B., der havde ligget i Søvn tilstand, pludselig: »Derfra kommer han ikke,« og der udspandt sig mellem Nabokonerne og hende følgende Samtale: »Var der to?« »To eller tre, i alle Fald to.« »Var det A. Ch.?« »C. (dette er H. C.s Navn), min Mand ved det.« »Var der to?« »To eller tre, de hører til samme Bande.« Næste Dag svarede F. B. imidlertid paa fornyet Spørgsmaal om, hvorvidt A. Ch. og H. C. havde slaaget hende: »Jeg ved det ikke« og noget senere: »Jeg husker ikke rigtig.« 16 Dage efter Attentatet udtaler en Læge, at F. B. langt fra er i Besiddelse af alle aandelige Evner, at hun for en stor Del har mistet Hukom-

*) Monatsschr. f. Kriminalpsychol. osv. Oktbr. 1912.

melsen, ikke er orienteret med Hensyn til Tid, men ved, hvor hun er, og kender sine Omgivelser. Atter 8 Dage derefter forklarer hun — formentlig spontant — for Undersøgelsesdommeren: »Jeg var i Køkkenet, pludselig blev Døren revet voldsomt op, og Karlen C. og en anden, hvis Navn jeg ikke erindrer, kom ind. C. spurgte, om jeg var alene.« Resten af Forklaringen gives som Svar paa Spørgsmaal saaledes: »Havde C. noget i Haanden?« »Jeg ved det ikke.« »Slog han Dem?« »Ja, han slog mig straks; jeg ved ikke, om den anden ogsaa slog mig. Jeg blev straks bedøvet og faldt. Jeg ved ikke, om jeg ogsaa blev slaaet, da jeg laa paa Gulvet. Jeg sagde, at de skulde lade mig gaa, men de hørte ikke efter, men slog videre. Den anden var en Ch.« »Var det A. Ch.?« »Ja, det var C. og Ch.« En knap Maaned senere kan F. B. nøje angive, med hvilket Redskab C. slog hende, og hvilken Farve Ch.s Frakke havde. Omtrent 3 Uger senere mindes hun ikke mere disse sidstnævnte Ting, men giver nye Detailoplysninger. Det foreholdes hende nu, at hun ikke maa sige, at det var C. og Ch., hvis hun ikke er ganske sikker derpaa; hun svarer hertil: »Jeg er absolut sikker, thi jeg talte med dem, før jeg blev slaaet.« Lægen konstaterer 9 Dage derefter, at hendes Tilstand har forbedret sig, om end der stadig er Hjernefænomener (saaledes venstresidig Hemianopsi). Hun er aandelig friskere, orienteret med Hensyn til Tid, Sted og Personer, taler fornuftig, men, skønt hun kun er 59 Aar, dog som en Olding.

Som det ses, vinder hendes Sigtelse mod de bestemte Personer med Tiden i Styrke og Bestemthed. Den retslige Forundersøgelse afsluttes, og Hovedforhandling berammes. Da faar — en Maanedstid efter Lægens sidste Erklæring — en Skægtning af den sigtede A. Ch. det geniale Indfald at indfinde sig hos Konen og foregive, at den virkelige Forbryder Dagen før er bleven opdaget og arresteret, saa at A. Ch. og H. C. er uskyldige. Dette afføder straks et Brev til Undersøgelsesdommeren fra F. B.s Mand, hvori han meddeler dette og erklærer, at hans Kone herefter maa erkende,

at hun nok kan have taget fejl med Hensyn til Gerningsmændene, og at hun ikke kan afgive noget bestemt Udsagn i saa Henseende. Herefter afkræver Myndighederne Dr. Schmid-Guison en saglig Erklæring om F. B.s Vidnedygthed. Under denne konstaterer Lægen en Række somatiske og psykiske Symptomer, der fører til denne Konklusion: F. B. lider af en ved Hjerneblødninger betinget Demens og er følgelig efter Attentatdagen ikke vidnedygelig. Bl. a. konstateredes ogsaa en stærk Suggestibilitet, idet hun ved Suggestivspørgsmaal meget let ledes til at paastaa, at tre Kårle deltog i Attentatet, og paa Forhold erklærer sig ganske sikker paa, at der var tre. Efter Afgivelsen af Lægens Kendelse frifandtes de to Arrestanter, mod hvem der iøvrigt ikke ses at have foreligget egentlige Indicie, medens paa den anden Side Forholdet var det, at de just paa den Tid, Forbrydelsen blev udført, havde været borte fra den nær Gerningsstedet liggende Kro, hvor de iøvrigt tilbragte Aftenen, i en kort Tid, som k u n d e være tilstrækkelig til Gerningens Foretagelse.

Dette Tilfælde er lærerigt og viser Nødvendigheden af en faglig Undersøgelse af Vidner, som har været Genstand for korporlig Overlast og særlig for Læsioner af Hovedet. En Lægmandsopfattelse vilde let have skænket Konens Forklaring Tiltro og have ræsonneret saaledes: straks efter det passerede har hun ganske naturlig været saa svækket og medtaget, at hun intet har kunnet erindre og forklare, men efterhaanden som Tiden gaar, vender hendes Erindring tilbage, bliver fyldigere og bestemtere som Følge af hendes fremadskridende Bedring. Lægeundersøgelsen gjorde det imidlertid overvejende sandsynligt, at denne Forklaring er ganske falsk, og at Forholdet snarest er det, at hun enten slet intet har vidst om, hvem Voldsmændene er, eller i alle Fald uigenkaldelig tabt Forestillingen herom, og at de Forklaringer, hun i saa Henseende senere afgiver bestemtere og tydeligere fra Gang til Gang, fra først af skyldes Suggestion ved Nabokonens Spørgsmaal: »Var det A. Ch.« og

senere Selvsuggestion med Hensyn til de yderligere Detailler, samt at hendes psykiske Tilstand er saa langt fra at bedres, at den tværtimod udvikler sig til en Demens. Paafaldende er det kun, at paa Nabokonens nævnte Spørgsmaal svarer hun med at nævne Navnet paa en anden, nemlig H. C., hendes hidtidige Tjenestekarl; dette kan dog forklares ved, at hun, medens hun laa som sovende, kan have hørt de to Nabokvinder, som var hos hende, tale om begge de to sigtede, som all da var arresterede, eller ved, at disse to unge Mænd stadig færdedes sammen, saa at den enes Navn straks fremkalder Tanken om den anden. Men hvorom alling er, saa har Undersøgelsen vist, at hendes Forklaring, selv om dens ydre Sandsynlighed var nok saa stor, er værdiløs, fordi den fremkommer fra en Person, der mangler de subjektive Betingelser for at kunne være et troværdigt Vidne. Og naar den danske Fr. af 8. September 1841 i § 5 som et Bevisdatum af Vægt nævner »en Dræbts med Bestemthed og ved fuld Bevidsthed gjorde Udsagn mod en bestemt Person som Banemand«, bør man overføre et saadant Udsagn vise den største Varsomhed og gøre sig klart, at den Dræbtes Tilstand paa Grund af Læsioner meget let kan have været en saadan, at der ikke kan tillægges hans bestemte Sigtelse nogen som helst Betydning. —

Foruden Iagttagelsesevnen og Erindringsevnen kræves der for Vidnedygtighed endnu Evnen til rigtig Gengivelse af det iagttagne og erindrede, og særlig paa dette Punkt er der for den afhørende Dommer meget at passe paa, hvorfor der herom skal gøres nogle Bemærkninger og anføres nogle oplysende Tilfælde. Der er ofte — særlig ogsaa i P o n t o p p i d a n s Arbejde — peget paa det mislige ved, at Vidnernes Forklaring sjælden afgives første Gang i Retten, men til en Politirapport for senere at vedstaas i Retten. Det siger sig selv, at ved den politimæssige Afhøring, som foregaar straks efter Forbrydelsens Opdagelse, under den Travilhed, som Efterforskningen medfører, maa Forklaringernes Form blive ret knap, Vægten lægges paa Hovedsagen, Detaillerne

forbigaas eller omtales summarisk, idet Politimandens Op-
gave er at finde Sporet af en mulig skyldig og samle Ma-
teriale til at sigte ham, medens det er den retslige Forunder-
søgelsses Sag at prøve Sigtelsens Holdbarhed ved en minutios
Undersøgelse. Hvis nu Dommeren, som i Retten afhører
Vidnet, nøjes med at oplæse dets Forklaring til Rapporten
og spørge, om Vidnet vedstaar denne, vil der i en Række
Tilfælde fremkomme urigtige Vidneforklaringer; dette gæl-
der vel ikke i saa høj Grad, naar Forklaringen angaar en-
kelte isolerede Iagttagelser: Vidnet saa, at en Person kom
ud fra en Gadedør, at en Person slog en anden osv.; men
saa snart det drejer sig om mere komplicerede Foregange,
vil der være Fare for, at Vidnet, som rigtig har iagttaget
Enkelthederne og rigtig erindrer dem, til Rapporten har
gengivet de Slutninger, han heraf drog, i Stedet for kun
at gengive selve Iagttagelserne. At dette kan ske ved Rap-
portafhøringen, er meget naturligt af de fornævnte Grunde,
og det er derfor Dommerens Sag ved den retslige Afhøring
ikke at blive staaende ved Rapportforklaringen, men at op-
træde denne i alle Enkelthederne og gaa disse efter en for
en. Det samme kan dog ogsaa gælde overfor Forklaringer,
der for første Gang afgives i Retten, og netop overfor de
tilsyneladende bedste Vidner, de, der ivrigt og bestemt vid-
ner i Sagen, er en saadan Fremfærd i høj Grad nødvendig.
Fra min egen Praksis anfører jeg et Tilfælde, hvor 3—4
Personer sigtedes for ved Nattetid at have ituslaaet et Ud-
hængsskab og stjaalet Lædervarer derfra: Et Vidne — et
ganske ungt Forretningsbud — forklarede først, at han
havde set, at den ene af Personerne tog noget af Skabet;
men paa nærmere Eksamination indskrænkede hans Iagt-
tagelse sig til, at Personen blev staaende lidt ved Skabet,
efter at dette var slaaet itu, og derpaa løb bort. Ligeledes
forklarede han først at have set, at de andre Personer kom
tilbage og tog »alt, hvad der var tilbage i Skabet« — en
Forklaring, der ved nærmere Udspørgen reduceredes til, at
Personerne kom tilbage, stod lidt ved Skabet og derpaa løb,

og at Vidnet paa et senere Tidspunkt saa, at Skabet var helt tomt, samt at han iøvrigt ikke vidste, hvad der havde været i Skabet. Dette Vidnes Iagttagelse og Erindring var rigtig nok, det var kun Gengivelsen, som var forkert, idet han straks drog sine Slutninger af det sete med en saadan Bestemthed, at deres Resultat kom til at staa for ham som det sete og blev refereret af ham som set; ved Udspørgningen var han dog meget godt i Stand til at reducere sin Forklaring tilbage til det virkelig iagttagne.

Et andet Punkt, man maa regne med, er mange Vidners sproglige Ubehjælpssomhed og manglende Orienteringsevne. I en Voldssag, hvor der kun var ét Vidne, forklarede dette haardnakket, at Sigtede havde slaet Anmelderen i Ansigtet bagfra, hvorved sidstnævnte faldt bagover, og fastholdt dette trods Sigtedes og Overfaldnes Udtalelser, der gik ud paa, at de gik Side om Side i Skænderi, da Slaget blev ført; for at klare denne Modstrid lod jeg Vidnet opstille Parterne saaledes, som han mente at have iagttaget dem, og demonstrere, hvorledes Slaget var ført, og det viste sig da, at han med »bagfra« mente »med bagvendt Haand«, en Maade at slaa paa, der netop kunde falde naturlig, naar Parterne gik Side om Side. Som et andet Eksempel skal nævnes, at et Vidne i en Sag, der drejede sig om Ansvar for, at en Person ved at skraa over Gaden var bleven paakørt og lem-læstet af et Automobil, forklarede og fastholdt, at Personen var gaaet over Gaden i Retningen skraat tilhøjre, medens de andre Forklaringer sagde tilvenstre. Ogsaa her viste det sig, da Forhørslokalet arrangeredes som Gaden, og Personerne opstilledes, at Vidnet mente det samme som de andre, idet han, der selv fremstillede den tilskadekomne, gik skraat tilvenstre. Forklaringen viste sig at være den, at Vidnet havde iagttaget Oprinet fra Gadens modsatte Fortov, hvor han stod med Front mod Tilskadekomne og saa denne bevæge sig i en Retning, der fra Vidnets Stilling var tilhøjre.

Spørger man om Resultatet af de hidtil anstillede Undersøgelser om Vidneudsagns Paalidelighed, er Svaret i Ho-

vedsagen dette: En Svækkelse af den hidtidige Tillid til selv »lovfaste« Vidners Udsagn, et Krav om, at disse omhyggelig og detailleret prøves og udredes overalt, hvor det drejer sig om andet end simple Enkeltagelser, at der holdes vaagent Øje med Muligheden af legemlige eller psykiske Mangler og Abnormiteter hos Vidnet, og at saglige Prøvelser af Vidnets Tilstand og Forhold — ogsaa f. Eks. med Hensyn til Farvesans, Evne til Genkendelse eller Bedømmelse af Tid og Afstand osv. — institueres, hvor Modstrid eller andre Omstændigheder giver nogen Anledning dertil. Endvidere Varsomhed netop overfor de »bedste« Vidner, de, der véd nøjagtig og klar Besked om alle Enkeltheder ved det passerede, de, hvis Forklaring paa alle Punkter »klapper« udmærket selv overfor et stærkt kompliceret Begivenhedsmateriale. Fremdeles maa der lægges Vægt paa, hvor langt tilbage i Tiden den omforklarede Iagttagelse ligger, og paa Vidnets Alder, Helbredstilstand, sociale og erhvervsmæssige Stilling og derved uddannede eller mistede Evner og Færdigheder. Ved en retslig Undersøgelse i Anledning af et paa et Hospital stedfundet Ulykkestilfælde konstaterede saaledes jeg og hele mit Personale, at en i Bevaring tagen Flaske havde en svag, men tydelig Karbøllugt; Hospitalets formaceutiske Dispensator fandt Lugten af Karbøl stærk, medens 3 Sygeplejersker fra vedkommende Hospitalsafdeling, paa hvilken der daglig anvendtes meget Karbøl vand, aldeles ikke kunde mærke Karbøllugt fra Flasken. Endelig maa man, selv om alt dette iagttages, gøre sig klart, at to Vidners Forklaringer efter det udviklede kun i de færreste Tilfælde tør tages som egentligt, tilstrækkeligt Bevis, men helst kun betragtes som Indicier, om end af særdeles stor Vægt, saa at man ikke slaar sig til Ro herved — ligesom ved de antikke »formelle« Beviser, Jærnbyrd og Tylvtered —, men med Omhu søger Beviset suppleret ved Indicier af anden Art, og i Tvivltilfælde undlader Tiltale eller frifinder trods Vidneforklaringerne. For saa vidt maa man slutte sig til den hollandske Psykiater Dr. van Erp Taalman Kip, naar han ud-

taler *): »Dømmes en Mand, blot fordi to Vidner erklærer, at han har gjort et eller andet, og Vidnerne ikke frembyder noget positivt Holdepunkt for Dommeren til at betragte dem som utroværdige, medens den anklagede ikke formaar at bevise sin Uskyldighed, vil det i høj Grad bero paa Tilfældet, om en slig Dom bliver rigtig eller ej.«

Om det vil lykkes ad pædagogisk eller anden Vej at gøre Vidneudsagnene paalideligere, tilhører Fremtiden. Naar en Forfatter **) tænker sig Muligheden af gennem den eksperimentelle Metode at fastsaa, under hvilke Omstændigheder og indenfor hvilke Rammer Fejlprocenten bliver 0, altsaa at udfinde et, omend kun lille Iagttagelsesomraade, hvor der af alle normale kan iagttages, erindres og gengives absolut rigtigt, turde det være mere end tvivlsomt, om noget brugbart Resultat i saa Henseende kan naas, og dette vilde i alle Fald ikke opveje den Indflydelse, som individuelle Abnormiteter kan og vil ove.

Spørges der, om Vidneudsagnenes Paalidelighed er relativt bedst, naar Afhøringen foregaar ved Spørgsmaal fra Dommerens Side, eller naar Vidnet faar Lov at forklare spontant, er det vistnok vanskeligt at give et almengyldigt Svar herpaa. Psykologerne og Psykiaterne holder gerne paa den sidste Form, Juristerne paa den første. Det er givet, at der ved Spørgsmaalsformen er en Fare for Suggestion fra Dommerens Side, og det er derfor et uafviseligt Krav, at der spørges fuldkommen objektivt, saa at Vidnet ikke faar Indtryk af, at Svaret ønskes eller ventes i en bestemt Retning, at Dommeren tror eller ikke tror paa Sigtedes Skyld, og — ikke mindst — at Vidnet ikke faar forholdt, at hans Vidnesbyrd strider mod andres, paa en saadan Maade, at han derved inspireres til at ændre sin Forklaring uden en virkelig Revision af sin Erindring. Paa den anden Side er

*) I »Ein Novum im Strafrecht«, Monatsschr. f. Kriminalpsychol. osv. Juni 1911, gengivet i Nordisk Tidsskr. f. Fængselsvæsen 1911 p. 74 ff.

**) Boden i den førnævnte Afhandling.

der af en Forf.*) peget paa, at den trods disse Forsigtighedsregler mulig dog tilbageblivende Suggestion fra Dommerens Side kan have den gavnlige Virkning at neutralisere den Suggestion fra anden Side, som et Vidne i mange Tilfælde er belastet med, naar han træder ind i Retssalen, og som hidrører fra Samtaler med andre Vidner eller Parterne. Dertil kommer, at Spontanforklaringen vil medføre en betydelig Vidtløftighed og involvere Afleveringen af en Række Meddelelser og Oplysninger, som er uden nogen Interesse for Sagen, medens Forklaringen paa den anden Side i mange Tilfælde aldeles ikke kommer ind paa det, som er Sagens Hovedpunkt, idet de retlig-tekniske Enkeltheder, hvis Betydning Lægmanden ikke kender, ikke har interesseret ham saa stærkt, at de naar frem i hans Forklaring; de maa da søges hentet frem fra hans Erindring ved Dommerspørgsmaal, som saaledes dog ikke helt vil kunne undgaas. Alt i alt tror jeg, at Spørgsmaalsformen er nødvendig, i alle Fald i en Mængde Tilfælde, og uden større Fare, naar Dommeren forstaar sin Opgave; vil man have et yderligere Kontrolmiddel, kan man lade ikke blot de vigtige Vidneudsagn, men ogsaa Dommerspørgsmaalene stenografere under Afhøringen. —

Intet under Solen er jo nyt. Naturligvis har man, inden den eksperimentelle Psykologi begyndte paa en videnskabelig Undersøgelse af Vidneudsagns Paalidelighed, været klar paa, at Mangel paa Eksakthed i Udsagnet, lang Tids Forløb efter Iagttagelsestiden og en usædvanlig psykisk Tilstand hos Vidnet i Iagttagelsesøjeblikket kunde svække den Vægt, man turde tillægge en Vidneforklaring. Naar man imidlertid i slige Tilfælde har bestemt sig til helt eller delvist at frakende Forklaringen retlig Betydning, har man gjort dette med nogen Tøven og Ulyst. Den nye videnskabelige Forskning skulde derimod i høj Grad fremme Tilbøjeligheden til

*) Sturm: Zur Lehre vom psychologischen Beweise i Monatsschr. f. Kriminalpsychol. osv. Decbr. 1911.

at se bort fra Forklaringen i slige Tilfælde og skærpe Sansen for, at selv Omstændigheder af tilsyneladende ringe Vægt kan vitiere Vidnets Opfattelse, Erindring og Gengivelse saaledes, at Forklaringen bør sættes helt ud af Betragtning, særlig — hvad der jo i disse Bemærkninger næsten udelukkende er taget Sigte paa — i Straffesager. Ved at gennemgaa Domsafgørelserne finder man nogle, der strejfer Emnet og viser den Tendens, der i saa Henseende allerede er for Haanden; de fleste af dem vedrører imidlertid civile Sager: En københavnsk Overretsdøm i Ugeskrift for Retsvæsen 1877 p. 755 statuerer, at der ikke er Føje til at forkaste et Vidnes Forklaring, fordi det efter sit eget Udsagn var »noget beruset«, da det overværede de omforklarede Forhandlinger mellem Sagens Parter, eftersom det dog har haft en bestemt Erindring om det passerede, og dets Forklaring er væsentlig stemmende med et andet Vidnes Udsagn. Denne Afgørelse vilde man vel nu være betænkelig ved, og navnlig vilde man med Hensyn til den paaberaabte Overensstemmelse med et andet Vidne tænke paa Indflydelsen af Suggestion. Derimod har Højesteretsdom i UfR 1884 p. 688, Gældskommissionsdom i UfR 1894 p. 897 og kbhvnsk Overretsdøm i UfR 1898 p. 311 tilsidesat Vidneforklaringer, fordi de ikke var tilstrækkelig eksakte og paa væsentlige Punkter kun gengav Vidnets Fortolkning af det iagttagne i Stedet for at give et Referat af selve dette; den førstnævnte Sag angik en Sigtelse for Vold imod Arrestantens Moder; 8 Sogneraadsmedlemmer var fulgt med Moderen til hendes Hus og iagttog udefra Omstændigheder, der tydede paa, at Sønnen øvede Vold mod hende, men uden at de dog saa noget positivt i saa Henseende; et af dem forklarede, at da de derefter var gaaet ind i Huset, saa han Moderen paa Gulvet og Arrestanten ved Siden af »med Armen hævet, som om han havde været i Færd med at ville slaa, men i samme Øjeblik lod, som om han vilde hjælpe hende op«. Den Viborgske Overret domfældte Arrestanten, særlig paa Grund af Sogneraadsmedlemmernes Vidneudsagn; men Højesteret frifandt af Mangel paa Be-

vis og har altsaa ikke villet lade Vidnernes Slutninger og Opfattelse ækvivalere med positiv Iagttagelse af Handlinger. Bemærkelsesværdig er Højesteretsdom i UFR 1898 p. 82, der stadfæster en Viborgsk Overrettsdom i en civil Sag, hvor 2 Vidner, der havde opholdt sig i en Stue ved Siden af den, hvor Parterne forhandlede om et Salg, edelig havde afgivet en bestemt og fyldig Forklaring, der i høj Grad bestyrkede den ene Parts Anbringende om Forhandlingens Resultat; Retten tilsidesatte deres Forklaringer med den Motivering, at da der maatte gaas ud fra den Mulighed, at Døren mellem de to Stuer havde været lukket, turde man trods Forklaringernes Bestemthed ikke gaa ud fra, at Vidnernes Opfattelse af Samtalen mellem Parterne havde været fuldt paalidelig. Hertil kan man med Føje lægge den sandsynlige Suggestion, som har været en Følge af, at disse to Vidner var Kontorister hos den Part, hvis Anbringende de bestyrkede. Endelig kan nævnes en Viborgsk Overrettsdom i UFR 1887 p. 1109, som erklærer det for betænkeligt at lillægge Vidnernes Udsagn angaaende mundtlige Ytringer, der skal være faldne over 40 Aar, førend Tingsvidnet blev optaget, nogen afgørende Betydning.